

KOMPETANSE I DEMOKRATISK KULTUR

Å leve sammen som likeverdige
i kulturelt mangfoldige
demokratiske samfunn

Sammendrag

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

KOMPETANSE I DEMOKRATISK KULTUR

Å leve sammen som likeverdige
i kulturelt mangfoldige
demokratiske samfunn

Sammendrag

*Synspunktene i dette dokumentet uttrykker
forfatternes syn, og gjenspeiler ikke nødvendigvis
Europarådets offisielle politikk.*

Alle henvendelser om gjengivelse eller oversettelse
av hele eller deler av dokumentet kan rettes til The
Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg
Cedex eller publishing@coe.int).

Forsidefoto: © Shutterstock
Forsidedesign: Documents and
Publications Production Department (SPDP),
Council of Europe

Layout: Documents and Publications Production
Department (SPDP), Council of Europe

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

© Europarådet, oktober 2016
Trykket av Europarådet

Kompetanse i demokratisk kultur

Dette dokumentet beskriver en konseptuell modell for den kompetansen elever bør oppnå for at de skal kunne delta i en demokratisk kultur og leve fredelig sammen med andre i kulturelt mangfoldige, demokratiske samfunn. Hensikten med modellen er å underbygge pedagogisk beslutnings-taking og planlegging, ved å bistå utdanningssystemer i å forberede elever på livet som kompetente demokratiske borgere.

Dokumentet er delt inn i sju kapitler.

Kapittel 1 beskriver den pedagogiske hensikten med kompetansemodellen. Denne delen forklarer også hvorfor uttrykket «demokratisk kultur» brukes heller enn «demokrati»: Dette understreker at mens et demokrati ikke kan eksistere uten demokratiske institusjoner og lover, kan heller ikke institusjoner og lover fungere i praksis med mindre de er forankret i en demokratisk kultur, det vil si i demokratiske verdier, holdninger og praksis. Kapittel 1 forklarer også den gjensidige avhengigheten mellom en demokratisk kultur og interkulturell dialog i kulturelt mangfoldige samfunn. I slike samfunn er interkulturell dialog viktig for å sikre inkludering av alle borgere i demokratisk diskusjon, debatt og drøftinger.

Kapittel 2 og 3 beskriver noen av de underliggende forutsetningene for modellen. I kapittel 2 blir det tydeliggjort at mens det er nødvendig for borgere å tilegne seg en rekke typer kompetanse for å kunne delta effektivt i en demokratisk kultur, er ikke denne kompetansen tilstrekkelig for at slik deltakelse skal finne sted, fordi demokratisk deltakelse også krever egnede institusjonelle strukturer. Med andre ord er både kompetanse og demokratiske institusjoner avgjørende for å opprettholde en demokratisk kultur. I tillegg er demokratisk deltakelse for alle borgere i samfunnet avhengig av tiltak for å håndtere sosiale og strukturelle ulikheter. Ved fravær av slike tiltak vil medlemmer av vanskeligstilte grupper marginaliseres i demokratiske prosesser, uavhengig av deres demokratiske kompetanse.

Kapittel 3 beskriver begrepet «kultur» slik det forstås i kompetansemodellen. Alle kulturer har interne variasjoner, utfordres, er dynamiske og i stadig utvikling, og alle mennesker befinner seg i ulike kulturer som samhandler på komplekse måter. Begrepet «interkulturell» blir også belyst i denne delen. Det forstås som at interkulturelle situasjoner oppstår når en person oppfatter en

annen person eller gruppe som kulturelt forskjellig fra seg selv. Interkulturell dialog er derfor definert som dialogen som foregår mellom individer eller grupper som oppfatter at de har ulik kulturell tilhørighet. Det bemerkes at selv om interkulturell dialog er ekstremt viktig for å fremme toleranse og sosial utjevning i kulturelt mangfoldige samfunn, kan en slik dialog være svært krevende og vanskelig i visse situasjoner.

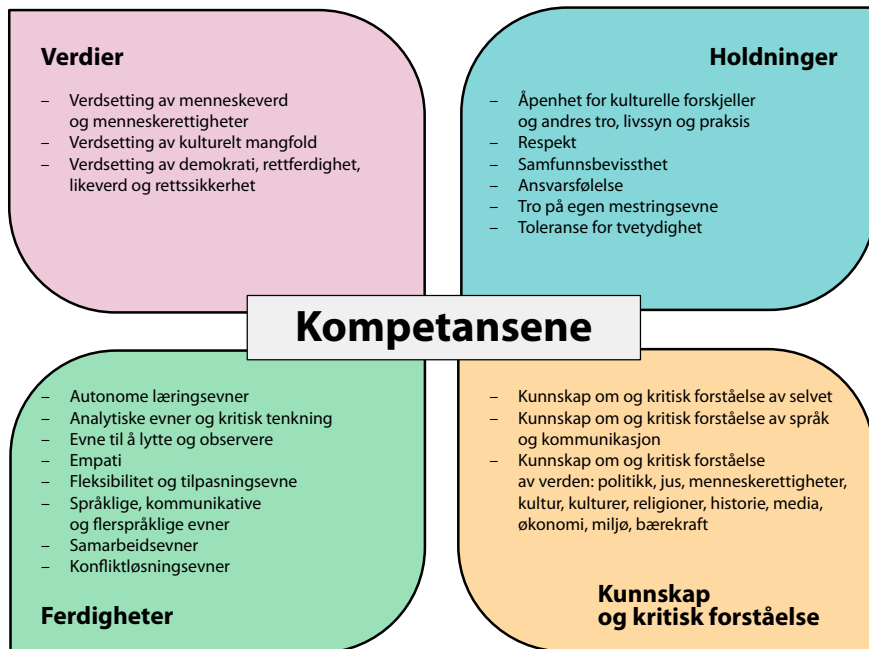
Kapittel 4 ser nærmere på begrepet «kompetanse» slik det forstås i modellen. Demokratisk og interkulturell kompetanse er definert som evnen til å mobilisere og handle etter relevante verdier, holdninger, ferdigheter, kunnskap om og/eller forståelse av å reagere hensiktsmessig og effektivt til de krav, utfordringer og muligheter man møter i demokratiske og interkulturelle situasjoner. Kompetanse forstås som en dynamisk prosess der et kompetent individ mobiliserer og anvender en rekke psykologiske ressurser på en aktiv og tilpasset måte for å respondere på nye omstendigheter når de oppstår.

Kapittel 4 beskriver også hvordan modellen i tillegg til denne globale og holistiske bruken av begrepet «kompetanse» (i entall), bruker begrepet «kompetanser» (i flertall) for å referere til de spesielle individuelle ressursene (dvs. de bestemte verdiene, holdningene, ferdighetene, kunnskapen og forståelsen) som mobiliseres og anvendes ved kompetent atferd. Med andre ord består kompetanse av å velge ut, aktivere og organisere kompetanser og anvende disse kompetansene på en koordinert, tilpasset og dynamisk måte i konkrete situasjoner.

Kapittel 5 beskriver arbeidsmetoden som ble brukt for å identifisere hvilke spesifikke kompetanser som skulle inkluderes i denne modellen. Et vesentlig trekk ved modellen er at den ikke er utviklet fra bunnen av. Den bygger på en systematisk analyse av eksisterende konseptuelle modeller for demokratisk kompetanse og interkulturell kompetanse. En gjennomgang resulterte i identifiseringen av 101 slike modeller. Disse 101 ble brutt ned slik at man kunne identifisere alle de individuelle kompetansene de inneholdt, og disse kompetansene ble deretter gruppert i beslektede kategorier. Dette førte til at man identifiserte 55 mulige kompetanser som kunne inkluderes i modellen. For å begrense listen med kompetanser til et mer håndterlig og praktisk antall, tok man utgangspunkt i noen prinsipielle kriterier og pragmatiske vurderinger for å identifisere hvilke vesentlige kompetanser som skulle inkluderes i modellen. Disse kriteriene og vurderingene førte til utvelgelsen av 20 kompetanser som skulle inkluderes i modellen: tre sett med verdier, seks holdninger, åtte ferdigheter og tre typer kunnskap og kritisk forståelse. Disse kompetansene ble anvendt for å utarbeide modellen. Et dokumentutkast som beskriver modellen ble deretter produsert og sendt ut i en internasjonal høringsprosess med akademikere, pedagoger og beslutningstakere. Svarene som ble mottatt i

høringsrunden, ga en sterk tilslutning til modellen, men også en rekke nyttige tilbakemeldinger. Tilbakemeldingene ble brukt til å finjustere detaljer ved modellen og ferdigstille dette dokumentet.

De 20 kompetansene som er inkludert i modellen

Kapittel 6 beskriver modellen i sin helhet, ved å liste opp og beskrive alle de spesifikke verdiene, holdningene, ferdighetene, kunnskapen og den kritiske forståelsen som gjør en person i stand til å delta effektivt og hensiktsmessig i en demokratisk kultur. Modellen er oppsummert i diagrammet over, mens en fullstendig liste over de 20 kompetansene, sammen med en beskrivelse av hver kompetanse, er gitt i boksen nedenfor.

Kapittel 7 avslutter dokumentet ved å anføre to håp for modellen: at den vil være nyttig for pedagogisk beslutningstaking og planlegging, og at den vil kunne bistå i å styrke unge mennesker som selvstendige sosiale agenter, i stand til å velge og følge sine egne mål i livet innenfor rammene av demokratiske institusjoner og respekt for menneskerettighetene.

Vedlegg A gir en oversikt over kildene til de 101 kompetansemodellene som ble gjennomgått i prosjektet. Vedlegg B inneholder en liste over de 55 mulige kompetansene som ble identifisert i de 101 modellene. Vedlegg

C gir noen forslag til videre lesning utover referansene som er oppført i Vedlegg A.

En oppsummerende liste over kompetanser som gjør individer i stand til å delta effektivt og hensiktsmessig i en demokratisk kultur.

Verdier

Verdsetting av menneskeverd og menneskerettigheter

Disse verdiene er basert på tanken om at alle mennesker er like mye verdt, har lik verdighet, rett til lik respekt, har krav på de samme menneskerettigheter og grunnleggende friheter, og bør behandles deretter.

Verdsetting av kulturelt mangfold

Denne verdien er basert på oppfatningen om at ulik kulturell tilhørighet, kulturell variasjon og mangfold av perspektiver, synspunkter og praksis bør ses på som positivt og verdifullt.

Verdsetting av demokrati, rettferdighet, likhet og rettssikkerhet

---

Disse verdiene er basert på oppfatningen om at samfunnet bør virke og styres gjennom demokratiske prosesser som respekterer prinsippene om rettferdighet, likhet og rettssikkerhet.

Holdninger

Åpenhet for kulturelle forskjeller og andres tro, livssyn og praksis

---

Åpenhet er en holdning til mennesker som oppfattes å ha ulik kulturell tilhørighet fra en selv, eller til tro, livssyn og praksis som avviker fra ens egne. Det innebærer en sensitivitet, nysgjerrighet og vilje til å engasjere seg i andre mennesker og andre perspektiver på verden.

Respekt

Respekt innebærer å vurdere andre mennesker positivt basert på tanken om at de har en iboende betydning eller verdi. Å ha respekt for mennesker med annen kulturbakgrunn eller tro, meninger eller praksis som er annerledes fra ens egen, er avgjørende for effektiv interkulturell dialog og en demokratisk kultur.

Samfunnsbevissthet

Samfunnsbevissthet er en holdning til et fellesskap eller en sosial gruppe man tilhører som er større enn ens nærmeste krets av familie og venner. Det innebærer en følelse av tilhørighet til fellesskapet, en bevissthet om andre mennesker i fellesskapet, en bevissthet om virkningene av ens handlinger på disse menneskene, solidaritet med andre medlemmer av fellesskapet og en følelse av borgerplikt overfor fellesskapet.

Ansvarsfølelse

Ansvarsfølelse er en holdning til egne handlinger. Det innebærer å reflektere over egne handlinger, å gjøre seg opp en mening om hvordan man kan handle på en moralsk riktig måte, å utføre disse handlingene samvittighetsfullt, og å anse seg selv som ansvarlig for resultatene av disse handlingene.

Tro på egen mestringsevne

Tro på egen mestringsevne er en holdning til selvet. Det innebærer en positiv tro på egen evne til å gjennomføre handlinger som er nødvendige for å oppnå bestemte mål, og tillit til at man kan forstå problemstillinger, velge passende metoder for å utføre oppgaver, overkomme hindringer og gjøre en forskjell i verden.

Toleranse for tvetydighet

Toleranse for tvetydighet er en holdning til situasjoner som er usikre og som kan tolkes på flere ulike måter. Det handler om å kunne vurdere slike situasjoner positivt og håndtere dem konstruktivt.

Ferdigheter

Autonome læringsevner

Autonome læringsevner er de ferdigheter som kreves for å iverksette, organisere og vurdere sin egen læring i samsvar med egne behov, på en selvstyrt måte, uten å bli oppmuntret av andre.

Analytiske evner og kritisk tenkning

Analytiske evner og kritisk tenkning er ferdigheter som kreves for å analysere, vurdere og gjøre seg opp en mening om informasjon av alle slag (for eksempel tekster, argumenter, tolkninger, saker, hendelser, erfaringer, etc.) på en systematisk og logisk måte.

Evne til å lytte og observere

Evne til å lytte og observere er ferdigheter som kreves for å legge merke til og forstå det som blir sagt og hvordan det blir sagt, og å legge merke til og forstå andres ikke-verbale signaler.

Empati

Empati er en ferdighet som kreves for å forstå og forholde seg til andre folks tanker, tro og følelser, og å se verden fra andre folks perspektiver.

Fleksibilitet og tilpasningsevne

Fleksibilitet og tilpasningsevne er ferdigheter som kreves for å justere og regulere tanker, følelser eller atferd slik at man kan reagere effektivt og hensiktsmessig i nye sammenhenger og situasjoner.

Språklige, kommunikative og flerspråklige evner

Språklige, kommunikative og flerspråklige evner er ferdigheter som kreves for å kommunisere effektivt og hensiktsmessig med folk som snakker samme eller et annet språk, og å fungere som et mellomledd mellom folk som snakker forskjellige språk.

Samarbeidsevner

Samarbeidsevner er de ferdighetene som kreves for å lykkes i å delta sammen med andre i felles aktiviteter, oppgaver og prosjekter og for å oppmuntre andre til å samarbeide slik at gruppens mål kan oppnås.

Konfliktløsningsevner

Konfliktløsningsevner er ferdigheter som kreves for å ta opp, håndtere og løse konflikter på en fredelig måte gjennom å lede motstridende parter mot løsninger som er akseptable for alle parter.

Kunnskap og kritisk forståelse

Kunnskap om og kritisk forståelse av selv

Dette beskriver kunnskap om og kritisk forståelse av egne tanker, oppfatninger, følelser og motivasjon, og av egen kulturell tilhørighet og perspektiv på verden.

Kunnskap om og kritisk forståelse av språk og kommunikasjon

Dette inkluderer kunnskap om og kritisk forståelse av sosialt passende verbale og ikke-verbale kommunikative konvensjoner som brukes i de(t) språk man snakker, hvilken effekt ulike kommunikasjonsstiler kan ha på andre mennesker, og hvordan alle språk uttrykker kulturelle forståelser på en unik måte.

Kunnskap om og kritisk forståelse av verden

Dette inkluderer en stor og kompleks kunnskapsmengde og kritisk forståelse av en rekke tema, som politikk, jus, menneskerettigheter, kultur, kulturer, religioner, historie, media, økonomi, miljø og bærekraft.

Moderne samfunn i Europa står overfor mange utfordringer, inkludert fallende valgdeltakelse, økt mistro til politikere, høye nivåer av hatkriminalitet, intoleranse og fordommer mot etniske og religiøse minoriteter, og økende støtte til voldelig ekstremisme. Disse utfordringene truer legitimiteten til demokratiske institusjoner og fredelig sameksistens i Europa.

Formell utdanning er et viktig verktøy som kan brukes til å takle disse utfordringene. Egnede pedagogiske innspill og aktiviteter kan øke det demokratiske engasjementet, redusere intoleranse og fordommer, og begrense støtten til voldelig ekstremisme. Men for å oppnå disse målene trenger pedagoger en klar forståelse av den demokratiske kompetansen som bør være et mål i læreplanen.

Europarådet har utarbeidet en ny konseptuell modell for den kompetansen innbyggerne trenger for å delta i en demokratisk kultur og leve fredelig sammen med andre i kulturelt mangfoldige samfunn. Modellen er et produkt av intensivt arbeid over en toårsperiode, og har fått sterk tilslutning i en internasjonale høringsprosess med ledende utdanningsekspert. Den gir et robust konseptuelt grunnlag for utviklingen av nye læreplaner, pedagogikk og evalueringer av menneskerettighetsundervisning og opplæring til demokratisk medborgerskap. Modellen vil mobilisere og utruste utdanningssystemer til å forberede elever på et liv som engasjerte og tolerante demokratiske medborgere.

Denne brosjyren inneholder sammendraget av *Kompetanse i demokratisk kultur* for å gi en enkel og tilgjengelig oversikt. Hele teksten er tilgjengelig i Europarådets publikasjon ISBN 978-92-871-8237-1.

www.coe.int/education

www.coe.int

Europarådet er den ledende menneskerettighetsorganisasjonen på det europeiske kontinentet. Rådet omfatter 47 medlemsland, hvorav 28 er medlemmer av Den europeiske union. Alle Europarådets medlemsland har signert Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, som har som formål å beskytte menneskerettigheter, demokrati og rettsikkerhet. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen overvåker medlemslandenes iverksettelse av konvensjonen.

